

BİBLİYOGRAFYA

Eucken Walter : Die Grundlagen der Nationalökonomie. — Altıncı gözden geçirilmiş tab'ı. — Berlin (Springer) 1950. — Sah. XVII + 279. — Fiyatı : 18.60 Mark.

Bu kitap ilk olarak takriben on sene evvel neşredilmiştir. Alman iktisatçılarından en maruflarından sayılan müellifin ölümünden sonra altıncı tabının yapılması — hakkiyle — kazanmış olduğu şöhreti ispat etmeye kâfidir. Filhakika alman lisanının hâkim olduğu memleketlerde *Eucken*'in kitabı iktisat münakaşalarında başlıca mevkiî işgal etmiştir. Müellifin «Metodolojik bir kitap» olmadığını söylemesine rağmen (bak: Ön söz) bu eser metod meseleleri, iktisat sistemleri, piyasa şekilleri, iktisadî faaliyetin psikolojik temelleri v. s. hakkında sarîh mülâhazalar ihtiva etmektedir.

Başlangıçta müstakil bir eser olarak yayınlanmış olan bu kitap «Hukuk ve Devlet İlimleri Ansiklopedisi» nin *W. Kunkel*, *H. Peters* ve *E. Preiser*'in idaresi altında neşredilmeğe başlanan yeni baskısının birinci cildi olarak kabul edilmiştir. Şöyle bir sual belki cari olabilir: *Eucken*'in bu eseri bir iktisat «ders kitabı», bir iktisat teorisi «sistemi» midir? Bu suale menfi bir cevap vermeye mütemayil olanlar dahi, bu gün alman literatüründe teorik araştırmaların erişmiş olduğu seviyeyi daha iyi aksettiren ve iktisat ilmine yeni başlayanları ana problemlerle daha yakından temas ettiren başka bir kitabın mevcut olmadığını teslim edeceklerdir.

Eserin muhteviyatı hakkında burada teferrüatlı malûmata girişmek zait olacaktır; zira *A. Rüstow* aynı mecmuanın 4. cilt, 105 inci ve müteakip sahifelerinde bu hususta etraflı malûmat vermiştir ve esasen bundan evvelki baskı ile sonuncusu arasında büyük bir fark yoktur. «New Economics» diye adlandırılan yeni iktisat teorisini *Eucken*'den fazla benimsemiş olan bu yazının müellifi gibi acaba daha başka kimler de *Eucken*'in bugün «hâkim ekonomi nazariyesi» vaziyetinde bulunan doktrinlere karşı kendi menfi davranışını açıkça izah etmek fırsatını bulmadığına veya böyle bir fırsattan istifade etmediğine esef edecektir. Mamafih bütün bu hususlar, mezkûr kitapta Alman ekonomi nazariyesini tarihçilikten kurtaran ve ona hakikî ve realist teoriye vasıl olacak yolu gösteren şayanı dikkat gayretlerin mevcut olduğunu kabule hiç bir mani teşkil etmez.

Kitaba beynelmilel ölçülere göre fevkalâde bir şekil veren tabiye de ayrıca teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Tercüme eden :

Süphan Andıç

Prof. Dr. F. Neumark

Heinig, Kurt : Das Budget, cilt II. — Tübingen (Mohr. Siebeck) 1950/51. — 4951 sahife. — Fiyatı : 24,90 Mark.

Heinig'in kitabının birinci cildini yine bu mecmuada (bak: İk. Fak. Mecmuası, Cilt X, s. 224 ve m.) etraflı bir surette tetkik etmiştik. Mevzu bahis ikinci ciltte eser tamamlanmış olmaktadır.

Kitap «*Bütçede senevîlik*» prensibinin etraflı bir tasviri ile (sah. 1-188) başlamaktadır. Birinci ciltteki ilgili izahattan da anlaşılacağı veçhile müellif bu prensibe büyük bir ehemmiyet atfetmektedir. Birinci fasıl, âmme kredisinin siyasi veçheleri ve âmme hukuku bakımından arzettiği meseleler gibi esas mevzu ile gevşek veya dolayısıyla ilgisi bulunan bir çok hususları ihtiva eden geniş tarihî malûmatla başlamakta; bunu «*19 uncu asrın senelik bütçeleri*» (sah. 47 ve m.) ve «*senevîlik prensipleri*» (sah. 59 ve m.) nin teferruatlı araştırmalarına tahsis edilmiş iki fasıl takip etmektedir. Bu sonuncu fasılda, haddi zatında senevîlik meselelerinden ziyade muhasebe meselelerini alâkadar etmekle beraber, kısmen tarihî ampirik, kısmen de teorik mahiyette bir hayli enteresan malûmat mevcuttur. Esere daha büyük bir sarahat vermek bakımından bu iki mesele grubu arasında bir tefrik yapmak icap eder. Ayrıca «*Konjonktürel bütçe*» (sah. 72 ve m.) meselesinin mevzu itibarile bu fasılla hiç bir alâkası olmadığı gibi «*gayeleri malî olmıyan plânlar*» ve «*plânlı bütçe fazlaları*» (sah. 89 ve m.) hakkında (haddizatında gayet kısa olarak) verilen malûmat da bu fasılla ilgili değildir. «*Denklik ve Senevîlik*» hakkındaki müteakip izahat (sah. 91 ve m.) ve «*Ananevî yıllık bütçenin inkırazı*» adındaki tafsilâtlı fasıl (sah. 113 ve m.) bilhassa şayanı dikkattir. *Heinig*, bir çok memleketlerin en son bütçe tatbikatlarını, muhtelif bütçe denklik telâkkilerini ve bu denkliği tahakkuk ettirecek metodları gayet derin bir şekilde tahlil etmekte, bu arada millî bütçe ve senelik plân meselelerini de ele almaktadır. Bu kısmın son faslı «*Bütçe senesi*» dir (sah. 170 ve m.). Bu fasılda bütçe senesinin başlangıç tarihi meselesi ve senevîlik prensibinden ziyade öncelik prensibi noktai nazarından tetkik edilmeleri daha doğru olan «*Kısa müddetli bütçe*» veya «*müddete riayet*» problemleri

tekkik edilmiştir. Seçilen tasnif tarzı dolayısıyla mevzu hakkında umumî bir fikir elde etmek güçleşiyorsa da, ihtiva ettiği zengin materyel ve literatür bu noksanı kolaylıkla telâfi etmektedir.

İkinci fasıl *önceden mezuniyet* prensibine hasredilmişti (sah. 188 - 291). Müellif ilk önce, önceden mezuniyetin teknik - tanzimî ve siyasi şartlarını izah etmekte ve mukayeseli etüdler yardımı ile «önceden mezuniyet verilmiyen bütçelerin umumiyetle totaliter devletlerde cari ve mutad olduğunu» tesbit etmektedir (sah. 206). Diğer fasıllarda olduğu gibi, burada da sarahati bertaraf eden tekrarlarla karşılaşmaktadır. Meselâ, *klâsik bütçenin «yeni stili»* hakkındaki mülâhazaların (sah. 214 ve m.) haddizatında önceden mezuniyet prensibi ile ilgisi yoktur. Sonra «*Büyük kalemler*» e (sah. 223 ve m.) verilen ehemmiyet, *icraî bütçe veya teşriî bütçe* (sah. 267 ve m.) hakkındaki haddizatında fevkalâde şayanı dikkat ve öğretici olan malûmat da yersizdir. Önceden mezuniyeti hakikaten ilgilendiren meseleler bu gibi izahatın yanında çok ehemmiyetsiz kalmaktadır. Buna mukabil *umumîlik prensibini* inceliyen üçüncü fasıl tam mânasile muvaffak olmuştur (sah. 291 - 374). Gerçi *Heinig*'in umumîlik prensibini tarifi ve bunu bütçede birlik prensibinden tefrik tarzı hakkında bazı tenkitler yapılabilir. Bilhassa tarif edilen şekilde birlik prensibiyle (sah. 291, not 1) varidatın tahsisi prensibi arasında bir fark kalmamaktadır.

Her ne kadar bütçenin Devletin aktif ve pasifini bir ek'de göstermesi şayanı arzu ise de umumî bir bütçenin Devletin «Borçlarını ve servetini» de ihtiva etmesinin gerektiği hususu kanaatimce biraz mübalâğalıdır. Müellif izahatına *gayri safî bütçenin* malî ve siyasi bakımdan arzettiği faydalarla başlamakta ve bu sahadaki tatbikatı aydınlatan tarihî malûmat vermektedir. Bundan sonra *masraf hesapları meseleleri* tetkik edilmektedir (sah. 304 ve m.). Bütçenin umumîliği ile ilgili meseleler ve müesseseler teferrüatlı ve derin bir incelemeye tâbi kılınmaktadır. Bilhassa sübvansiyonların (sah. 334 ve m.) ve *gizli Devlet bedarf*'larının (sah. 352 ve m.) tetkiki şayanı takdirdir.

Cildin dördüncü faslı bütçede vuzuh prensibinin tetkikine hasredilmiştir (sah. 374 - 491). Burada da tasnif tarzında bir insicamsızlık görülmektedir. Meselâ birinci ve üçüncü tâli fasılların hacmi ancak bir sahife tuttuğu halde, «bütçenin tasnifi» ni ele alan dördüncü tâli fasıl (sah. 407) 83 sahifeye yükselmektedir. Bu şekli aksaklıktan sarfmazar edilecek olursa bütçe vüzuhu hakkındaki bu faslın bütçe nazariyat ve tatbikatçılarına en zengin ve kıymetli malûmatı temin eden bir kısım olduğunu teslim etmek icap eder. Bilhassa Real prensibinin rasyonel bir şekilde tatbiki için yapılan yeni tecrübeler hakkındaki malûmat, âdi ve fevkalâde

bütçe tefriki yerine *cari masraflar ve sermaye masrafları* tefrikini (A. B. D. ve Skandinav memleketlerinde) ikame eylemek bakımından sarfedilen gayretler hususundaki izahat takdire şayandır.

Nihayet, *Heinig*'in bütçe kitabı hakkında umumî bir hüküm vermek icabederse, diyebiliriz ki, ihtiva ettiği fikir ve materyel zenginliği ne kadar övülse yine de az olan standard bir eser karşısında bulunuyoruz. Böyle bir eser ancak müellif gibi senelerce yorucu araştırmalarla dünün ve bugünün bütçe ve bütçe kontrolü meselelerini tatbikî - siyasî bir noktâ nazardan tenkidî bir şekilde tasvir etmeye çalışan bir şahsiyet tarafından kaleme alınabilirdi. Kitaba karşı ileri sürülecek tenkitler (1. cildin *compte-rendu*'süne bak.) ekseriyetle tasnif tarzına inhisar etmektedir. Yeni bir tabında füzulî malûmat ve tekrarlar bertaraf edilecek olursa, okuyucu bakımından *Heinig*'in eseri bugünkü şekline nisbetle çok daha büyük bir kıymet kazanacaktır.

Tercüme eden :

Süphan Andıç

Prof. Dr. F. Neumark

A Survey of Contemporary Economics (Modern iktisada bakış) :
Neşreden : Hovard. S. Ellis, The Blakiston Company. — Philadelphia
1949. Sah. 490.

Prof. *H. Ellis* tarafından neşredilmiş olup, muhtelif kısımları tanınmış Amerikan iktisatçıları tarafından yazılmış olan bu kitap, iktisat ilminin muhtelif sahalarında, son araştırma ve tahlillerin neticelerini gözden geçirmek ve bunların mânasını ortaya çıkarmak hedefini gütmektedir. Böylece iktisadın muhtelif şubelerindeki en mühim inkişaf hakkında umumî bir fikir verilmiş olacak ve iktisadın tâli şubelerinde çalışan kimseler, modern iktisadî düşünce ve araştırmalar hakkında topyekûn bir fikir elde etmiş olacaklardır.

Çeşitli iktisadî araştırma şubelerinde görülen ihtisaslaşma artışı dolayısıyla böyle bir ihtiyacın hissedilmekte olduğu bârizdir. Mezûr «*Survey*» in, bu dâvanın halli yolunda mühim bir adım olduğu şüphesizdir. Gerek hedefin ehemmiyeti, gerekse ihtiva ettiği mühim yazılar dolayısıyla, «*Survey*» son senelerin iktisat literatüründe ön plânda bir yer alacaktır.

Kitabın kompozisyonu ile ihtiva ettiği mevzuların intihabı meselelerini bir kenara bırakırsak, kitapta muayyen herhangi bir mevzuun yazılmasını üzerine alan müelliflerin seçtikleri mevzu hakkında fikir vermek hususunda iki yoldan birini intihap etmek vaziyetinde olduklarını söyleyebiliriz.

Seçilmesi mümkün olan birinci yol, mevzuun dahiline giren muayyen bir mesele ele alınarak, iktisadî metodun bu meseleye tatbik edilmesiyle elde edilen neticeler hakkında fikir vermek ve bazı tenkidî mülâhazalarda bulunmaktır. Bu yoldan gidilince, seçilen mevzu dahilinde rastgelinen başlıca meselelerin hepsinin gözden geçirilmesi mümkün olmasa da, mevzu bahis sahada iktisadî düşüncenin kullandığı ana metodlar ve tahlil âletleri belirtilmiş olacaktır.

İkinci yolda ise, iktisadî tahlilin muayyen bazı meselelere tatbikinden doğan neticeleri göstermeğe teşebbüs edilmeyebilir. Bu yol, seçilen mevzu dahilinde zuhur eden başlıca meselelerin hey'eti umumiyesi ile gözden geçirilmesi teşebbüsünden ibarettir ve mevzuun daha ziyade bibliyografik bir tarzda ele alınmasını icabettirir. Diğer bir deyişle, muayyen bir sahada zuhur eden meseleler sıra ile ve kısaca ele alınmakta, buna da başlıca meselelere ait yazı yazmış müelliflerin bir listesi ilâve edilmektedir.

«Survey» in ihtiva ettiği mevzuları yazmaya davet edilen müelliflerin karşılaştıkları mesele esas itibariyle bu iki yoldan birini seçmektir. «Survey» de her iki zaviyeden yazılmış yazılar bulunduğu görülmektedir.

Kanaatimce, «Survey» in asıl maksadı, birinci yoldan gidilerek daha iyi tahakkuk ettirilebilecektir, çünkü muayyen bir mevzu içine giren başlıca meselelerin umumî olarak ve bibliyografik bir şekilde gözden geçirilmesi lüzumlu bir iş olsa dahi, böylece, bu sahada kullanılan iktisadî düşünce ve tahlil tarzı hakkında pek fazla bir şey öğrenmek mümkün olmaz. Ancak, kullanılan metodların muayyen meselelere tatbikini gösteren misallerden, bunlar hakkında bir fikir edinmek mümkün olur. Bu da, araştırmacıların ve iktisatçıların «Survey» den elde etmek istedikleri en kıymetli bilgiyi teşkil eder.

Binaenaleyh, «Survey» e dahil olan muhtelif yazıların kıymetini bunların «Survey» in asıl maksadını tahakkuk ettirmek hususundaki muvaffakiyetleriyle ölçmek doğru olacaktır.

Böylece, bir tarafta, birinci yolu takip etmiş olan yazılar meyanında, *W. Fellner*'in «Employment Theory and Business Cycles - İstihdam nazariyesi ve konjonktür», *W. Leontief*'in «Econometrics - Ekonometri», *H. Villard*'in «Monetary Theory - Para nazariyesi», ve *P. Samuelson*'un «Dynamic Process Analysis - Dinamik devre usulü» adlı yazılarını görüyoruz. Bunlar, kanaatimce, kitabın muvaffakiyetli yazılarıdır.

Diğer taraftan, ikinci ve daha umumî yolun mahsulü olarak, *L. G. Reynolds*'un «The Economics of Labor» (Çalışma iktisadı), *A. Smithies*'in «Federal Budgeting and Fiscal Policy (Bütçe ve vergi siyaseti) ve *J. S. Bain*'in «Price and Production Policies» (Fiyat ve istihsal siyaseti) adlı yazıları zikredilebilir.

Yerin darlığı yüzünden «Survey» in ihtiva ettiği bütün yazıları birer birer gözden geçirmek mümkün değildir. Binaenaleyh, «Survey» in kompozisyonu hakkında bir kaç mülâhazada bulunarak bu yazıya nihayet vermek istiyorum.

Muasır iktisadın bütün branşlarını kavriyacak muhtelif yazıların seçimi, bazen aynı mevzuların birden ziyade yazıda ele alınması veya diğer mevzuların tamamile bir kenara bırakılması ile neticelenebilir. Bu vaziyet, iktisadın girift mahiyetinin ve gittikçe genişleyen sahasının neticesi olarak telâkki edilebilir. Bununla beraber, «Survey» de tesadüf edilen bu neviden bazı tekrür veya boşlukların belki önüne geçilebilirdi.

Tekerrüre mevzu olan bariz bir misal inhisar ile nâtamam rekabet meselesidir. Bu mesele evvelâ nazari cepheden, *B. Haley*'in «Kıymet ve inkısam» adlı yazısında ele alınmıştır. Bu mesele, aynı zamanda, *J. K. Galbraith*'in «İnhisar ve iktisadi kudretin temerküzü» adlı yazısında da mütalea edilmektedir. Bu müellif, nâtamam rekabet nazariyesi sahasında elde edilen ilerlemeyi gözden geçirmekte, inhisarcı temayüllerin iktisat âleminde artışını tetkik etmekte ve inhisarların kapitalist nizam üzerindeki tesirlerini meydana çıkarmaya çalışmaktadır. İnhisar temayüllerinin nazari ve fiili cepheleri, *J. S. Bain*'in «Fiyat ve istihsal siyasetleri» adlı yazısında yeniden ele alınmaktadır. Burada bu müellif, Birleşik Amerika Devletlerindeki piyasa şekillerine ve münferit endüstrilere ait tetkikleri gözden geçirmekte ve bu gibi tetkiklerde meydana çıkarılan inhisar veya rekabet şekillerini tahlil etmektedir.

İnhisar meselelerine verilen bu ehemmiyet kasdi olabilir, fakat bu husus, «Survey» in bir dereceye kadar müvazenesizliğine sebep olmaktadır. Diğer taraftan «Survey» in en mühim boşluklarından biri, «Welfare economics» (Refah iktisadı) na dair belli başlı bir yazının bulunmamasıdır. Modern iktisat literatüründe bu mevzua ait çok mühim bazı yazılara rastgelinmektedir. *A. Bergson*'un yazmış olduğu «Sosyalizmin iktisadı» adlı yazısında, «Refah iktisadı» mevzuuna ait bazı atıflar görülmekle beraber; ehemmiyeti ile mütenasiben bu mevzu için müstakil bir faslın ayrılması doğru olurdu.

Dr. Osman Okyar

R. F. Harrod : Towards a Dynamic Economics. — London 1949, Birinci basılış 1948, 169 sahife.

İktisatçılar tarafından büyük bir alâkayla karşılanan bu kitap, müellifin 1947 senesinde Londra Üniversitesinde verdiği beş konferansı

ihtiya etmektedir. Konferanslar sırasile gunlardır : 1. Dinamik bir iktisat ihtiyacı; 2. Tasarruf arzı; 3. Temel dinamik teoremler; 4. a) Hesaplar bilâncosu; b) Konjonktür politikası; 5) Faizin modası geçmiş midir ? Ayrıca, müellifin 1946 da «The Times» gazetesinde neşredilmiş olan iki makalesi de ilâve edilmiştir.

Aşağıdaki sahifelerde bu çok enteresan kitabı hülâsa etmekle iktifa edeceğim [*]:

Mr. *Harrod* kitabının ilk sahifelerinde, statik ve dinamik tâbirleriyle ne kastolunduğunun sarıh olarak belirtilmesi lâzım geldiği noktası üzerinde duruyor. Müellifimizin statik ve dinamik terimlerini tarifi tamamen orijinal olup Prof. *Hicks*'in bu terimleri tarifinden tamamen farklı bulunmaktadır. Malûm olduğu gibi Prof. *Hicks*, «Value and Capital» isirnlî eserinde, statik iktisadî büyüklüklerin tarihsiz bulunduğu iktisat teorisi, dinamik iktisadî ise her büyüklüğün bir tarihi olan iktisat teorisi olarak tarif etmektedir [**]. Mr. *Harrod*'a göre dinamikte büyüklüklerin bir tarihi olması statikte olduğundan daha zarurî değildir. Müellifimize göre statik, bir nevi durgunluk halidir. Ekonominin statik bir muvazene halinde bulunması muhtelif büyüklüklerin sabitliği yani aynı seviyeyi muhafaza etmekte devam etmeleri demektir. Dinamik iktisat ise istihsal hadlerinin (rates of output) değiştiği bir ekonomi ile meşgul olur.

Mr. *Harrod*'un statığı hemen hemen tradisyonel iktisatta durgunluk hali denilen (Stationary state) vaziyete tekabül eder. Yalnız şu farkla ki, temel verilerdeki (hazlar, iktisadî imkânlar ve teknik) bir defaya mahsus değişiklikler, statik teorinin çerçevesi dahilinde tetkik edilebilir. Ancak devamlı değişiklikler bahis mevzuu olunca farklı bir tekniğe ihtiyaç duyulur. Halbuki durgunluk halinde temel veriler sabit farzedilmektedir.

Statikle dinamik arasındaki bu tefriki yaptıktan sonra iyice anlaşılır ki iktisat teorisinin birbirini tamamlayan bu iki kısmı, birbiri üzerinde bir üstünlük iddia edemeyeceklerdir. Dinamik iktisat, ilmin yeni ve iyi olan kısmı olarak mütalâa edilmemelidir. Her iki dalın da halledeceği mühim meseleler vardır. Statik iktisadın sahasını daraltmak için bazı müelliflerin ileri sürdüğü tahditleri Mr. *Harrod* reddeder. Müellife göre, tam hareket serbestisi, mükemmel bilgi, ilerisini tam olarak görme faraziyeleri statik bir iktisat için zarurî değildir. Aynı şekilde gayri muayyenlik ve antisipasyonların da dinamik iktisat içinde mütalâa edilmesi zarurî

[*] Tenkidi mülâhazalar için bakınız: *J. R. Hicks*, Mr. Harrod's Dynamic theory, *Economica*, 1949; *J. Robinson*, Mr. Harrod's Dynamics, *The Economic Journal*, 1949; *F. J. Atkinson*, Mr. Harrod's Dynamic theorems, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1949.

[**] *J. R. Hicks*, Value and Capital, Sahife: 115.

değildir. Statiğin hususiyeti istihsal hadlerinde bir değişikliğin bulunmamasıdır. Devamlı bir hareketin mevcudiyeti yeni meseleler ortaya çıkartır ve yeni bir teknik icap ettirir. Statik ekonominin tekniği ile «muhtelif istihsal âmillerinin devamlı olarak değişen arz hacimleri ve bunların aldıkları hisselerdeki devamlı değişiklikler arasındaki karşılıklı münasebetleri» (S. 19) doğru olarak tetkik edemeyiz.

Mr. *Harrod*, *Ricardo*'nun iktisadında dinamik unsurlar bulunduğunu (meselâ kârların azalma ve rantın çoğalma temayülünün dinamik bir teori ile izah edilmesi) fakat zamanla ve marjinalizmin tesiri ile iktisat teorisinin dinamik olmaktan tamamen çıktığını ve *Marshall*'in iktisadının tamamen statik olduğunu ehemmiyetle belirtiyor. *Keynes*'in «General Theory» si için aynı şeyler söylenebilir. «General Theory» de dinamik bir mefhum olarak yalnız pozitif tasarrufu bulmak mümkündür. Çünkü «milli gelirin meselâ 1/10 unun tasarruf edilmesi dinamik bir hâdisedir. Zira böylece sistemin temel unsurlarından birinde, yani mevcut sermaye miktarında devamlı bir büyüme vukua gelmektedir» (S. 11).

Bu başlangıç mülâhazalarından sonra, Mr. *Harrod* dinamik iktisadın mevzuu olan meselelerden birini ele alarak halletmeye çalışıyor. Mevzubahs mesele «gelişmekte olan bir ekonominin muhtelif unsurlarının büyüme hadleri arasındaki zarurî münasebetlerdir». (S. 19). Üç temel unsurdaki büyüme arasındaki karşılıklı münasebetleri mülâhaza eder. Bu üç unsur şunlardır: 1 — İş gücü (nüfus); 2 — Nüfus başına düşen gelir veya hasıla; 3 — Disponibl sermaye miktarı... Evvelâ şu suali soruyor: «Faiz haddinin değişmediğini farzederek diğer unsurlardaki büyümenin icap ettirdiği sermaye miktarı ne kadardır?» (S. 21 - 22).

Müellifimiz bu hususta şu neticelere varmaktadır: Nüfus artar ve teknik bilgi sabit kalırsa sermayeye olan ihtiyaç nüfustaki artış nisbetinde büyüyecektir. Diğer taraftan «nüfus sabit kalır ve devamlı, nötr bir teknik ilerleme (nötr teknik ilerlemeden kasıt öyle bir seri keşiflerdir ki bu keşifler neticesinde artan gelirin artış haddi kadar bir sermaye artış haddine ihtiyaç vardır) vuku bulursa sermayeye olan ihtiyaç gelirin sabit bir nisbetinde artacaktır» (S. 28).

Gelişen bir ekonomide sermaye ihtiyacı yani tasarruf talebi hakkında yaptığı bu izahlardan sonra tasarruf arzı meselesini ele alır ve bu meseleyi etraflı bir şekilde tetkik eder. Bu arada üzerinde durduğu husus tasarruf arz ve talebini daima müsavi yapan tabii bir temayülün bulunup bulunmadığıdır.

Her hangi bir cemiyetteki tasarruf arzını tayin eden âmilleri tesbit etmek için insanları tasarrufa sevkeden saikleri tetkik eder. Mr. *Harrod* bu noktada da tradisyonel iktisadın neticelerini ve araştırma metodlarını

kabul etmez. Parayı muhtelif zamanlarda harcama hususundaki haleti ruhiyeyi kompleks bir hâdise olarak mütalâa eder. Şimdiki hazların istikbaldeki hazlara tercih olunması hususunda insanlarda bulunan haleti ruhiyeyi klâsik iktisatçılar dikkatle tetkik etmişlerdir. Fakat tasarruf arzını tayin eden ve bahis mevzuu haleti ruhiyeden neticeleri itibarile tamamen farklı diğer bir âmil, klâsik müellifler tarafından lüzumlu alâkayla ele alınmamıştır. Bu âmil gelirin marjinal faydasının azalması kanunudur. Müellifimiz tasarrufun büyüklüğünün izahı bakımından bu kanuna çok ehemmiyet verir. Bir şahıs bu yılki gelirinin bir kısmını harcamıyarak on sene sonra istihlâk etmek üzere tasarruf ederse, bu yılın gelirinin marjinal faydası artar ve on sene sonraki kabili tasarruf gelirin marjinal faydası azalır. Şüphesiz bahis mevzuu ferdin ihtiyaçlarının aynı kaldığını düşünmekteyiz. Faiz haddi ve bugünkü ihtiyaçların müstakbel ihtiyaçlara tercihi bir tarafa, ele alınan şahıs gelirini muhtelif zaman devrelerine o şekilde taksim edecektir ki, muhtelif devrelerde harcanması düşünülen gelirlerin marjinal faydaları birbirlerine müsavi olsun. Yani fertler bu müsavat gerçekleşinceye kadar tasarruf etmeye devam edeceklerdir.

Tasarruf saiklerini etraflı bir şekilde inceledikten sonra Mr. *Harrod* tasarrufu üç kısma ayırır ve bu üç nevi tasarrufla ele alınan gelişmeler arasındaki münasebetleri araştırır. Bahis mevzuu tasarruf neveleri şunlardır: 1 — Fertlerin istikbaldeki ihtiyaçları için yaptıkları tasarruflar; 2 — Fertlerin mirasçıları için yaptıkları tasarruflar; 3 — Smaî ve ticarî müesseselerin tasarrufları.

Nüfusun ve tekniğin sabit bulunduğu bir cemiyette birinci ve üçüncü nevi tasarruf sıfır olacaktır. Fakat mirasçılar için bir miktar tasarruf yapılmakta devam olunacaktır. «Sabit bir faiz haddiyle tasarruf talebi mevcut olmayacağına göre yapılmış bulunan tasarrufu kullanmak için faiz haddinin düşmesi icap edecektir» (S. 47). Zira düşmekte olan bir faiz haddi daha dolambaçlı istihsal usullerini teşvik ederek bahis mevzuu tasarrufun kullanılmasını temin eder.

Faiz haddinin tasarruf arzı üzerindeki tesirlerini araştırırken Mr. *Harrod* şöyle yazar: «Maalesef bu hususta kat'î bir şey söylemek mümkün olamayacaktır» (S. 49).

Mirasçılar için yapılan tasarruf hususunda hiç bir şey söylenemezse de düşmekte olan bir faiz haddinin smaî ve ticarî teşebbüslerin yaptığı tasarrufu arttıracacağı tahmin olunabilir. Fakat fertlerin kendileri için yaptığı tasarrufun azalması lâzım gelir.

Nihayet dinamik âmilleri ele alarak nüfusta ve teknikte meydana gelen artışın ne gibi tesirler icra edeceğini araştırır.

Nüfus artar ve teknikte bir değişiklik olmazsa fertlerin kendileri için yaptıkları tasarruf nüfustaki artış nisbetinde artar. Sinaî ve ticarî müesseselerin tasarrufu ise gene aynı nisbette artacaktır. Mirasçılar için yapılan tasarruflar nüfustaki artış nisbetinde olmamakla beraber çok ehemmiyetsiz olan bu hususu nazarı itibara almayıarak diyebiliriz ki, bu faraziyeler dahilinde, tabii bir temayül bulunmaktadır ve tasarruftaki artış sermayeye olan ihtiyaca tamamen tekabül edecektir. Bu takdirde ne bir kapital bolluğu muhtemeldir, ne de faiz haddinde bir düşüşe ihtiyaç vardır.

Daha sonra fert başına düşen mahsuldeki artışın yani teknik terakkinin tasarruf arzı üzerinde yapacağı tesirleri araştırır. Ticarî ve sanayi müesseselerin tasarrufu teknik terakkinin icap ettireceği munzam sermaye mikdarından eksik bulunmayacaktır. Mirasçılar için yapılan tasarrufun dahi gelirdeki artış nisbetinde artması muhtemeldir. Fertlerin kendileri için yaptıkları tasarruf ise muhtemelen gelirdeki artış nisbetinden daha yüksek bir nisbetle artacaktır. Bu takdirde tasarruf fazlalığı husule gelecek ve bir ahenksizlik kendini gösterecektir. Tasarruftaki artış sermayeye olan ihtiyaçtan fazla bulunmaktadır. Mr. *Harrod* bu hususu tesbit ettikten sonra sermaye ihtiyacına nisbetle fazla bulunan tasarrufun faiz haddini indirip indirmeyeceğini araştırır. Bu takdirde, faiz haddi düşerse bahis mevzuu düşüş dolambaçlı istihsal metodlarını teşvik ederek aranılan ahengin gerçekleşmesini temin edebilir. Bu meseleyi halledebilmek için zarurî olarak faiz teorisini ele alır. Faiz haddinin tasarruf arz ve talebine göre taayyün edeceğini kabul eden tradisyonel faiz teorisini tenkit ederek *Keynes*'in faiz teorisini kabul etmektedir. Bu husustaki izahları fevkalâde enteresandır. Malûm olduğu gibi *Keynes*'e göre faiz müstakbel faiz hadlerinde meydana gelecek tahavvüllerin gayri muayyenliğine karşı talep edilen bir primdir. *Keynes*'in teorisine yapılan tenkitleri reddetmekle beraber bir noktada *Keynes*'den ayrılır. Nitekim Mr. *Harrod* tasarrufun faiz haddinin taayyününde rolü olduğuna inanmaktadır. Halbuki *Keynes* faizin tasarrufla hiç bir ilgisi bulunmadığını, faizin tamamen likiditeden vazgeçmenin mükâfatı olduğuna iddia etmekte idi.

Böylece kitabın en enteresan noktasına geliyoruz: Mr. *Harrod* konjonktür ve buhranlar meselesini devamlı olarak değişmekte olan bir ekonomide tetkik eder. Halbuki *Keynes* tam istihdam meselesini yalnız konjonktür problemi ile ilgili olarak tetkik etmekte idi. Bu hususta *Keynes*'i tenkit etmektedir. Zira devamlı olarak değişmekte bulunan bir ekonominin bu hususiyetini nazarı itibara almaksızın bir tam istihdam politikası takip etmek bahis mevzuu gelişme için müsait olmayan tesirler vücutte getirebilir.

Mr. *Harrod* konjonktür teorisinde, moneter âmilleri bir tarafa bırakarak reel âmillerle izahlarını yapmaktadır. Teorisini istikrar şartlarından istihraç eder. Teoriyi izah etmek için şu iki denklemi tesbit etmektedir. Birinci denklem şöyledir:

$$G C = s$$

«Ekonomideki gelişmeye tekabül eden G , ünite olarak alınan devrede mecmu istihsaldeki artışın mecmu istihsale nisbetidir» (S. 77). Diğer

bir tâbirle $G = \frac{\Delta Y}{Y}$ olup burada Y , millî geliri veya aynı şey demek olan

mecmu istihsalini göstermektedir. «Sermayeyi gösteren C , ele alınan devrenin sonunda mevcut her nevi malların devre başındaki mallardan fazla olan kısmının bu devredeki istihsal artışına nisbetidir» (S. 77). Diğer

bir tâbirle $C = \frac{I}{\Delta Y}$ dir. Burada I , yatırımı gösterir. s , tasarrufun gelire

nisbetidir. Mr. *Harrod* bu nisbeti sabit veya sabit olmaya mütemayil olarak kabul eder. Hemen görüleceği gibi bu birinci denklem tasarrufun yatırıma tarif icabı müsavi bulunduğunu göstermektedir. Denklemin diğer bir hususiyeti Mr. *Harrod*'un yatırımı istihsaldeki artış haddine tâbi olarak mütalâa ettiğini göstermesidir. Mr. *Harrod*, yatırım istihsaldeki artışın bir fonksiyonu olarak düşünür. Bu ise *acceleration* prensibinden başka bir şey değildir.

İkinci denkleme gelince :

$$G_w C_r = s$$

G_w ve C_r , G ve C nin *ex ante* şekilleridir. G_w arzu edilen büyüme haddidir. (warranted rate of growth). Mr. *Harrod*, arzu edilen büyüme haddi ile, «müstahsillerin yaptıkları istihsalden memnun oldukları durumu» (S. 81) kasteder. C_r , yeni marjinal sermaye ihtiyacını gösterir.

Mr. *Harrod*, teorisinin esaslarını bu iki denklemden istihraç etmektedir. «Bu iki denklemi yanyana koyarsak fevkalâde basit bir münasebet müşahade ederiz... G , ne kadar büyük olursa C , o kadar küçük olacaktır; netice itibarile G , G_w den fazla bir değere sahip olursa C , C_r den küçük olur... Eğer C , C_r den küçükse, depolarda ihtiyacın üstünde mal veya ihtiyaca nisbetle az tesisler bulunacaktır. Netice itibarile siparişler artacaktır» (S. 85). Bunun mânası gelişmekte bulunan bir sistemin gayri müstakar olduğudur. Ekonominin muayyen bir gelişme seyri vardır. Ancak bu seyir takip olunduğu takdirde müteşebbisler yaptıkları istihsalden memnun kalacaklardır. Fakat gelişme esnasında öyle kuvvetler

mevcuttur ki, sistem bir kere normal seyrinden ayrılınca artık normal seyrine dönmiyecek, bu seyirden gittikçe daha fazla ayrılacaktır. Sistemin normal seyrinden ayrılması ise her zaman mümkündür. Zira G , bir çok şahısların kararlarının neticesi olduğundan G_w ye müsavi olması bir şans eseri olacaktır. G , G_w den bir kere farklı olursa bu fark gittikçe açılacaktır. Böylece gelişen bir sistemin gayri müstakar olduğunu gösteren Mr. Harrod, G_n i ele alarak şöyle bir denklem yazar:

$$G_n C_r = \text{yahut } \neq s.$$

G_n , nüfustaki artışın ve teknik terakkinin icap ettirdiği gelişme haddidir. G_n ile G_w nin doğrudan doğruya bir alâkası bulunmamaktadır. Sisteme dinamik unsurları ithal edebilmek için G_n ile G_w yi mukayese etmek gerekir. G nin G_n den ilânihaye farklı olamayacağı açıktır. Mr. Harrod'un yazdığı gibi: « G_n , G nin uzun bir devredeki vasatı kıymetine bir hudut koyar.» (S: 87). G_n , G_w yi geçtiği takdirde G nin de G_w den fazla olması icap eder ki, bu takdirde konjonktürün refah devresinde bulunmaktadır. Refahın neden daima sona ermek mecburiyetinde olduğunu üç alternatif delille izah etmek mümkündür. G , G_w ve G_n nin farzolan büyüklüklerine göre bu delillerden biri ele alınan refahın sona ermesini icap ettirecektir.

Evvelâ, tam istihdama ulaşıncı G_w den fazla olan G , hiç olmazsa G_n kadar olur. Eğer G_n G_w den düşükse bu takdirde refah devresi sona ermeye mahkûmdur. İkinci delil şudur: Refahın son safhalarında tasarruf progresif olarak artar ve G_w nin G_n den fazla olmasına sebep olur. Bu durum depresyonu icap ettirecektir. Üçüncü olarak, «refahın nihayetinde istihdam arttıkça iş ve diğer istihsal âmillerini lüzumlu oldukları sahalara getirmek güçleşir ve G azalır. G_w , G_n den oldukça büyükse G eğrisi G_w eğrisini tam istihdama ulaşılmadan evvel kesebilir. Böylece depresyona sebep olabilir» (S. 89 - 90).

Depresyonun gidişini ve kalkınmayı C ve C_r de meydana gelen tahavvüllerle izah etmektedir.

Konjonktürün sebeplerini böylece izah ettikten sonra konjonktür hareketlerinin vücuda getirdiği gayri müsait tesirleri tahfif etmek için ne gibi tedbirler alınmak lâzım geldiğini nazari ve tatbiki olarak araştırır. Tavsiye ettiği tedbirler Keynes'in tedbirlerine çok benzer. Faiz haddinde değişiklikler yapmak suretile konjonktür hareketlerini tahfif etmek hususunda ileri sürülen tedbirleri çok geniş bir şekilde münakaşa ettikten sonra, bu tedbirlerin tesirsiz olacağı kanaatine varır. Düşmekte olan faiz

haddi ancak uzun devre mülâhazaları bakımından zarurîdir. Mr. *Harrod*'un ileri sürdüğü tedbirler şunlardır: Siklik bütçe, geniş bir nafia işleri programı ve Devletin finanse edeceği valorizasyon tedbirleri. Bu sonuncuyla Devletin belli başlı mahsulleri icabına göre satın alıp satmasını kasteder. Zira böylece bu malların fiatlarında ve müstahsillerinin gelirlerinde bir istikrar temin olunacaktır. Ayrıca bu işin enternasyonal olmasını tavsiye etmektedir.

Uzun devrelere müteallik tavsiyeleri de konjonktür için ileri sürdüğü tedbirlerin hemen hemen aynıdır. Yalnız bu defa faiz haddinin düşmesi zaruretini belirtmektedir. Faiz haddinin neden sifıra düşmesi icap ettiğini etraflı bir şekilde izah eder. Fakat sifıra düşen bir faiz haddi disponibl tasarrufun hepsinin kullanılmasını temin etmeyecektir. Enflâsyonsuz bir tam istihdamı temin etmek için çok enteresan projeler ileri sürmektedir.

Mr. *Harrod*, kitabının son sahifelerinde sosyal felsefesini izah eder. Ferdin hürriyeti şahsî teşebbüs ve kâr saiki gibi zamanımız serbest dünyasına hâkim olan müesseseleri kuvvetle müdafaa etmektedir.

Yukarıki sahifelerde kitabı hülâsaya çalıştım. Mr. *Harrod*'la hemfikir olmadığım bazı meseleler bulunmaktadır. Bilhassa Mr. *Harrod*'un reel izah tarzını uygun görmemekteyim. Fakat son bir söz olarak şunu söylemek isterim ki, Mr. *Harrod* iktisat literatürüne çok ehemmiyetli bir kitap ilâve etmiştir. Kitap bu mevzuda ilk yazılan eserlerden biri olduğu halde bir çok hususlarda fevkalâde enteresandır.

Dr. Zeyyat Hatipoğlu

Millî ve Beynelmilel tam istihdam tedbirleri (Bir mütehassis grubunun raporu). — Birleşmiş Milletler, iktisadî komisyon. — Lake Succes, New York 1949. — 104 sahife. — Fiyatı: 75 cents.

Muasır iktisadî düşüncede tam istihdam meselesi çok mühim bir rol oynamaktadır. Son 15 sene zarfında tam istihdam üzerinde geniş mikyasta münakaşalar yapılmıştır. İşsizliğin giderilmesi veya hiç olmazsa asgarî hadde indirilmesi hem içtimaî, hem de iktisadî siyasetin başlıca hedeflerinden birini teşkil etmektedir. Mesele sadece istihdam piyasalarında siklik dalgalanmaların bertarafı olmayıp mümkün olan en yüksek istihdam seviyesini muhafaza etmek, yani çalışmak isteyen herkese iş bulmak veya devamlı meşguliyet sağlamaktır. Modern iktisadî sistem bu bakımdan noksanlar arzetyekte ve bu husus sistemin en büyük kusurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bundan başka, bütün memleketlere bir

tam istihdam tecrübesi yaşamak fırsatını veren İkinci Dünya Harbinden sonra yeniden normal iktisadî hayata avdetin içtimaî bir belâ addedilebilecek olan işsizliğe sebebiyet vermesi esasen terakkiperver fikirlerce reddedilmektedir. Tam istihdamın tahakkukuna matuf en mükemmel plânlar *Sir William Beveridge*'in «Full Employment in a Free Society» ve Profesör *Alvin H. Hansen*'in «Economic Policy and Full Employment» adlı kitaplarında ileri sürülmüş olan programlardır. Tam istihdam ayrıca, harp sonrası dünyasındaki beynelmilel iktisadî teşkilâtlara taallük eden tasarılar da başlıca mevkilî işgal etmiştir. Birleşmiş Milletlerin bir müddet evvel yayınlamış olduğu bir siyaset programı meselenin daha yakından incelenmesi için büyük bir fırsat teşkil etmiştir.

Neşredilmiş bulunan program Birleşmiş Milletler Beyannamesinin ileri sürmüş olduğu noktalardan birine daha müşahhas bir mâna vermek iddiasındadır. Beyannameye göre (1945) Birleşmiş Milletler istihdamı arttıracaklar ve bütün âzâ memleketler tam istihdamın tahakkuku için müşterek ve münferit tedbirler alacaklardır. Fakat 1948 kışında Birleşik Amerika ve diğer memleketlerdeki iktisadî şartlar gayrı müsaitleşip umumî bir depresyon kokusunu uyandırmaya kadar, beyannamenin bu noktasını yerine getirmek bakımından hiç bir adım atılmamıştı. Bunun üzerine, Birleşmiş Milletlerin Ekonomik ve Sosyal Konseyinin teklifiyle İngiltere'nin, Fransa'nın, Avusturalya'nın ve A. B. D. nin mütehasıs iktisatçılarından müteşekkil ufak bir grup «Tam istihdam temin edecek millî ve beynelmilel tedbirler» hakkında bir rapor hazırlamaya davet edilmişlerdir. Grup şu zatlardan müteşekkildi: *John Maurice Clark*, Columbia Üniversitesinde İktisat Profesörü, New York; *Arthur Smithies*, Harvard Üniversitesinde İktisat Profesörü; *Nicholas Kaldor*, Fellow of King's College, Cambridge; *Pierre Uri*, Plân Genel Komiserliğinin İktisat ve Maliye Müşaviri, Paris; *E. Ronald Walker*, Avustralya Dışişleri Bakanlığının İktisat Müşaviri.

Mütehasısalar etüdde ileri sürdükleri fikirlerde tamamen müttefiktirler. Rapor sarih bir teorik temele istinat ve bir çok siyaset teklifleri ihtiva etmektedir.

Rapor üç kısımdan müteşekkildir:

Birinci kısım Birleşmiş Milletlerin âzâlarınca deruhte edilmiş olan tam istihdam mükellefiyetinin mahiyetini tetkik ederek bugün meselenin ne şekilde vazedilmesi lâzım geldiğini göstermekte ve tam istihdamın hakikî mânâsını izah etmektedir.

İkinci kısım tam istihdamın muhafazası meselesini ele almakta, efektif talepte meydana gelecek noksanlık şekillerini, bu talepte hasıl olacak dalgalanmaların sebeplerini tahlil etmekte yani, kısaca, raporun

teorik temelini teşkil etmektedir. Bunu tam istihdam meselesinin millî ve beynelmîlel veçheleri hakkındaki umumî mütalea takip etmekte, böylelikle, üçüncü kısımda ileri sürülen siyaset tedbirlerine sevkedilen mülâhazalar serdedilmiş olmaktadır. Rapor hakkında şu umumî mülâhazalarda bulunulabilir:

Raporda serdedilen tavsiyelerin bir çoğu iktisadî istikrarı muhtemelen temin edecek vasıtalar olmaları hasebiyle, hususî ve âmme yatırımlarının kontrolüne, maliye siyasetine ve istihlâk hacmine taallûk etmektedir. Fakat rapor, benzer etüdlerden şu noktalarda ayrılmaktadır:

1. Hükûmet faaliyetinin hedefi devamlı tam istihdamın temini olmalıdır. Böylelikle rapor, iktisadî dalgalanmaları hafifletmeyi kâfi görmiyerek daha ileri gitmektedir.

2. Rapor, müsait durumda olsun veya olmasınlar, Hükûmetleri önceden tesbit edilmiş tam istihdam tedbirlerini almıya sevkedecek otomatik bir mekanizmanın kanunlaştırılmasını teklif etmektedir.

3. Millî gelirden vuku bulacak azalışların beynelmîlel çaptaki tesirlerine büyük ehemmiyet verilmektedir.

Tam istihdam mükellefiyeti, bugün mevcut olan farklı ekonomik sistemlerin herbiri dahilinde tam istihdamın temini ve muhafazası fikrine istinad etmektedir. İktisadî kuvvetlerin serbestçe hareketi bu neticeyi sağlamak bakımından kâfi olmasa bile yine bu fikre istinad edilmelidir. Müellifler, tam istihdamın her ekonomik sistemin başlıca prensiplerile kabili telif olduğuna ve «iktisadî sistemin merkezden idare edildiği memleketlerde plânlaştırma ve kontrol mekanizmalarının mevcut emeğin hakikaten istihdam edilmesinin temini yolunda kullanılabileceğine» ve «hususî teşebbüs sistemine dayanan memleketlerde tam istihdamı yükseltmek için atılması icap eden adımların bu memleketlerin müesseselerine tamamen uygun bulunduğu» [1] kanidirler. Raporu sarahaten herhangi bir tahditten bahsedilmemiş olmakla beraber, bütün dünya veya Birleşmiş Milletlerin bütün âzâ memleketleri tetkik olunmamış, mütehasıslar tahlillerini hemen de sadece sanayileri çok inkişaf etmiş «serbest teşebbüs ekonomileri» nin tam istihdamı temin ve muhafaza hususunda karşılaştığı meselelere inhisar ettirmişlerdir.

Müellifler üç tip işsizliği birbirinden ayırt etmektedirler:

a) **Gizli işsizlik.** — «Ücretlilere iş temini için zarurî olan sermaye tehzizatının veya diğer iktisadî kaynakların mevcut olmamasından doğan

[1] Sah. 11.

işsizlik» [2]. Müelliflere göre bu nevi işsizlik az inkişaf etmiş memleketlere has bir hâdisedir, binaenaleyh nisbeten seyrek vuku bulup kısa bir müddet devam eder.

b) Bünyevî işsizlik. — Ekonominin bünyevî vasıflarından ileri gelen işsizlik, mevsimlik veya friksiyonel dalgalanmalar gibi.

c) «Effektif talebin kifayetsizliği ve istikrarsızlığı»nın sebebiyet verdiği işsizlik. Rapora göre işsizliğin başlıca sebebi bu kifayetsizliktir». Normal şartlar altında, friksiyonel ve mevsimlik faktörlerin yarattığı işsizlik miktarını aşan her işsizlik efektif talepte noksanlığa sarîh bir işaretir [3].

Rapor, birinci ve ikinci faktörlerin yarattığı işsizliği ancak sathî bir şekilde incelemektedir. Mantikî hüküm silsileleri *Keynes* teorisine aşırı bir sadakat gösterdiğinden ve hemen de sadece global talepteki noksanlık fikri etrafında toplanmış bulunduğundan, bilhassa ehemmiyet verilen husus talep noksanlığının yarattığı işsizlik, yani istihdamın konjonktürel veçhesi olmuştur. Effektif talebin azalışı işsizliğe sebebiyet veriyorsa, istihdam seviyesinin yükseltilmesi ancak efektif talebin artışı ile temin olunabilir. Fakat hakikatte mevsimlik, friksiyonel, bünyevî ve konjonktürel işsizlik birbirinden kat'î surette ayırılmaz. Böylelikle raporun ve müdafaa ettiği siyasetin tek taraflı ve şematik bir mahiyeti haiz olduğu görülmektedir.

Müelliflerin, herhangi bir hükümetin adı faaliyetlerini tam istihdamı bütün şümuliyle temin edecek hedeflere göre ayarlaması lâzım geldiği hususunda beyan ettikleri fikirlerde anlaşmazlık mevzu bahis değildir. Maliye, yatırım ve istihlâk sahalarında, *devrî bütçe*, *vergileme* çeşit ve derecelerinin değiştirilmesi, hususî yatırım hacminin kontrolü, âmme yatırımının plânlaştırılması, istihlâkin veya tasarrufun teşviki v. s. gibi tedbirler millî ölçüde «devamlı bir tam istihdam ve iktisadî istikrar programı»nın kısımları olarak ileri sürülmektedir. Fakat bütün bu tekliflerin merkez noktası müelliflerin «her memleket tarafından, sarahaten tasrih edilmiş ve önceden beyan edilmiş şartlar altında harekete geçerek *otomatik* [4] bir telâfi edici tedbirler sisteminin kabulünün başarılı bir tam istihdam siyasetinin en mühim unsuru olduğu» hususundaki kanaatleridir. Ayrıca «otomatik tedbirler öyle inşa edilmiş olmalıdır ki, bu sayede işsizlik, önceden tayin edilmiş muayyen bir haddi üç ay üst üste yine önceden tayin edilmiş bir miktar nisbetinde aştığı takdirde efektif

[2] Sah. 11, 13 ve m.

[3] Sah. 13.

[4] Raporda italik değildir.

talepte bir ekspansiyon hasil olmalıdır» [5]. Her âzâ memleketin bir nisbet olarak tespit edeceği tam istihdam haddi memlekette memlekete göre değişecektir. (İleri sanayi memleketlerinde bütün ücretlerin % 2-4 ü.) İşsizlik, tayin edilmiş olan bu haddi aşar aşmaz; efektif talebi arttırmak maksadı ile otomatik tedbirler harekete geçecektir. Bu demektir ki, meselâ, malî, içtimaî ve nakdî tedbirler az çok matematik bir şekilde işleyeceklerdir. Fakat acaba bu mekanizma iktisadî realite için çok *rigid* değil midir ?

Tam istihdamın temini bakımından ileri sürülen beynelmilel tedbirler raporun en orijinal kısımlarından biridir. Mütehassıslar meselenin bu cephesi üzerinde bilhassa ısrarla durmuşlardır. Dış ekonominin istikrarı hususunda ileri sürülen teklifler bir taraftan emtia ve hizmet mübadelesine, diğer taraftan da beynelmilel sermaye hareketlerine taallük etmektedir. Bu tekliflerden maksat, mümkün olduğu nisbette, bir memleketin millî gelirinde vuku bulan azalışın diğer memlekete sirayetini manî olmak ve bu azalmanın tesirlerinden onları korumaktır. Burada raporun temel taşı ileri sürülen tedbirlerin otomatik mahiyeti teşkil etmektedir. Zira müelliflere göre bir milletin ithalât hacminde efektif talebin düşmesi neticesinde meydana gelen azalma, ihracatında muhtemel olan bir azalmanın miktarından fazla ise, bu takdirde de tediye bilânçosunda hasil olacak değişiklikleri tevazün ettirebilmek için yine otomatik tedbirlere baş vurmak lâzımdır. İthalâtı azalan memleket, o zaman, derhal ithalât-taki azalma ile ihracattaki azalma arasındaki farkın kıymetine müsavî bir meblâğı beynelmilel para fonuna kendi millî parası üzerinden yatıracaktır. Fon bu meblâğları mevzu bahis memleketle ticarete bulunan diğer memlekete satabilir. Lâkin bu meblâğlar para fonuna ithalât azalışının efektif talepteki azalmadan neş'et etmesi halinde yatırılabilir. Fakat ithalât azalmasının, meselâ beynelmilel rekabet vaziyetinde bir değişiklikten hasil olduğundan nasıl emin olunabilir ?

Netice olarak söyleyebiliriz ki, müellifler iktisadî istikrar hususundaki münakaşalar için büyük yardımda bulunmuşlardır ve rapor da tam istihdam siyaseti için ideal bir şema çizmek hasebiyle büyük bir kıymet iktisap etmektedir. 1948 denberi dünyanın iktisadî şartlarının değişmiş olması ve depresyonun da artık yaklaşan bir tehlike mahiyetini arzetmesi raporun ehemmiyetine hâle getirmez. Bilâkis Birleşmiş Milletlerin bu raporu konjonktürel istikrarsızlık hakkında ileride yapılacak bütün münakaşalarda büyük bir rol oynayacaktır.

Süphan Andıç

Industrialisation et Technocratie. (*Georges Gurvitch*'in idaresi altında neşredilen kolektif bir kitap). — A. Colin. — Paris 1949. — Sah. 211. — Fiyatı : 400 Frs.

3-5 Haziran 1948 de, Pariste, «Centre d'Etudes Sociologiques» tarafından tertip edilen bir konferans toplanmıştı. Bilhassa *teknisyen*, *teknokrasi* ve *sanayileşme* meselelerinin bahis mevzuu olduğu bu konferansa sunulan raporlar şunlardı : *E. C. Hughes*, «Sinaî münasebetler hususunda Amerikada yapılan araştırmalar», *G. Friedmann*, «Teknisyen medeniyeti ve teknokratlar», *J. Fourastié*, «Ekonomik randıman ve teknokrasi», *M. Byé*, «Dördüncü kuvvete doğru», *Ch. Bettelheim*, «Teknisyenler sosyal bir sınıf mıdır?», *J. Vernant*, «Teknik inkişaf ve sosyal yapı», *H. Lefebvre*, «Sanayileşmenin sosyal şartları», *H. J. Laski*, «Devlet, işçi ve teknisyen». *A. Varagnac*, «Sanayileşme ve sosyal tecrübecilik», *G. Gurvitch*, «Teknokrasi sanayileşmenin kaçınılmaz bir neticesi midir?».

Ayrıca bir çok tanınmış iktisatçı ve içtimaiyatçı da münakaşalarda hazır bulunuyordu. Mezkûr rapor ve münakaşaları toplayan kitap *Lucien Febvre*'in bir önsözü ile neşredilmiş bulunuyor.

Sunulan rapor ve etüdleri üç büyük kısımda toplamak kabildir: Birinci kısım *Burnham*'in eserinin [1] tenkit ve tahliline tahsis edilmiştir. New-York Üniversitesinde felsefe tdris etmekte olan müellif 1941 senesinde neşrettiği kitabında şu tezleri ileri sürmekteydi [2]:

1. — Bir sosyal ihtilâl devresi yaşamaktayız, kapitalizm çökmekte ve yerine yepyeni bir nizam doğmaktadır.

2. — Kapitalizmin çökmesi, Marxistlerin ve bazı liberallerin düşüncesi hilâfına, sosyalizmi getirmeyecektir.

3. — Bilâkis ileriki cemiyet hâkim sınıf menfaatine insanları istismar eden bir cemiyet olacaktır. Fakat bu istismar kapitalist cemiyette olduğu gibi istihsal vasıtalarının hususî mülkiyet elinde bulunmasından doğmıyacak, bilâkis devletin topyekûn istihsal kudretinden neş'et edecektir. Siyasî plânda parlamentolar yerlerini idare bürolarına bırakacak, beynelmilel plânda dünya az sayıda süper devletlere bölünecektir.

[1] *James Burnham*, *The Managerial Revolution; what is happening in the world*, p: 285, New-York 1941 (fransızca terc: *L'ère des organisateurs*, Paris 1947.)

[2] Bu eserin mükemmel tenkitleri için ayrıca bakınız *C. Chevalley*, *Une nouvelle théorie américaine de la révolution*, revue «Critique». No: 7 1946. *G. Gurvitch*, *Managerial revolution*, «Journal of legal and political sociology». No: 1 1942. *Ch. Bettelheim*, *Une mystification: la révolution directoriale*, «Revue internationale». No: 16. *P. Kahn*, *L'ère des organisateurs*, «Cahiers internationaux de sociologies». No: 3, 1947.

4. — Hâkim sınıf *manager*'ler yani ekonomik faaliyetin organizatörleri olacaktır.

İlk bakışta bu yeni sosyal grubun, yani teknokratların, varlığı mevcut bir vakıa gibi gözüktür. Fakat, acaba bunlar sosyal bir sınıf olabilirler mi? Sınıf şuuruları var mıdır? Mevcut iktisadî ve siyasî kuvvetler arasındaki münasebetler bunların bir sınıf olarak taazzuvuna imkân verecek midir?

Evvelâ terimi tarif etmek lâzımdır. Bunu *Ch. Bettelheim* sunduğu raporda derin bir vukufla yapıyor. *Bettelheim* önce teknisyenleri iki kategoriye ayırıyor: a) *istihsal teknisyenleri* (*techniciens de la production*) yani, sanayide ve ziraatta çalışan teknisyenler, diğer bir ifadeyle, mühendisler, kimyagerler, agronomlar v. s.; b) *sevk ve idare teknisyenleri* (*techniciens de l'organisation*) yani teşebbüsün dahilî idaresini deruhte edenler, işi topyekûn sevk edenler veya bir endüstri branşını idare edenler, yani en kısa ifadesi ile *manager*'ler.

Bu ayırmayı yaptıktan sonra *Bettelheim* sınıfı tarif ediyor: *Sınıf*; içtimaî istihsalin muayyen tarihi sisteminde işgal ettikleri mevki, istihsal vasıtaları ile — ekseriya kanun tarafından tesbit ve kabul edilen — münasebetleri, istihsalin sosyal organizasyonundaki rolleri ve binnetice sosyal hasılaya iştirak imkânları ile bu iştiraktan aldıkları payın miktarına göre birbirlerinden tefrik edilen insan topluluklarıdır.

Eğer yukarıdaki tarife *manager*'lerin ekonomik ve sosyolojik durumları nisbet edilirse bunların sosyal bir sınıf olmadığı kolayca anlaşılır, çünkü; 1 — Sayıca azdırlar, 2 — Gelirleri işçi sınıfının geliri ile mukayese edilecek olursa büyük farklar kaydetmez, 3 — Cemiyetimizin ekonomik bünyesinde rolleri sadece meslekî bir grup olmaktan ibarettir ve bugünkü cemiyetin mevcut iktisadî ve içtimaî nizamı değişse bile, fonksiyonları aynı kalacaktır, 4 — Nihayet bir sınıf şuuruna malik değildirlere.

Hem kendi makalesinde hem de *Bettelheim*'ın tebliğinin münakaşasında *G. Gurvitch* şu nokta üzerinde ısrarla duruyor: Bugün *manager*'ler bir sosyal sınıf değildir, fakat *Ch. Bettelheim* kadar optimist olma imkân yoktur, belki bugün teknisyenler bir tehlike değildir, fakat şurasını unutmamak icap eder ki *Tiers-état* da tarihî rolünü oynamazdan evvel ve krallığın feodalite ile mücadelesinde ona yardım ederken tehlikeli bir sınıf değildi. Bugün çeşitli tekno-bürokratik sınıflar arasında bir çok benzerlikler müşahade edilebilir: Bunlar gelirleri, istihsaldeki ve âmme idaresindeki vazifeleri dolayısı ile imtiyazlı bir durumda bulunmaktadır ve muazzam teknik kuvvetlerin ve propaganda vasıtalarının idaresini ellerinde tutan bu oligarşik gruplar kendi hususî durumlarının şuuruna vararak bir ideoloji hazırlamaya çalışmaktadırlar Otoriter bir teknokrasiye hizmet eden hudutsuz bir devletçilik, veya temelini cihanşümûl bir demokrasi

teşkil eden bugünkü sistemler bu ideolojinin hazırlanmasında muazzam bir yardımcı rolü oynamaktadır. Bu yeni durumun tahakkukunu temin edecek reformları bize *B. Byé* ve *H. J. Laski*'nin raporları açıklıyor.

✓ *M. Byé* sırf hukukî sahada kalarak üç politik ve ekonomik iktidar tipini birbirinden tefrik ediyor : 1 — *Kuvvetlerin birleştirilmesi* (confusion des pouvoirs), parlamentonun iktisadî hayatın idaresini hükûmete ve idareye bıraktığı bugünkü parlemanter rejim. 2 — *Kuvvetlerin ayrılması* (dissociation des pouvoirs), iktisadî hayatın idaresinin menfaat gruplarının delegelerine bırakıldığı korporatist rejim. 3 — *Kuvvetlerin mezci* (association des pouvoirs). Ekseriyetin refahını ve esaslı hürriyetlerini muhafaza etmek endişesini göz önünde tutan *Byé* bu son sistemi tercih ediyor. *M. Byé*'ye göre dördüncü kuvvetin, yani teknokrasinin, hâkim olduğu bir ekonomik sistemin tesisi değil bütün milletin mümessili olarak vücut bulan bir sistemin tesisi icap etmektedir.

✓ *H. J. Laski*'ye göre bugün dünyada demokrasi ve kapitalizm öyle bir noktaya vasil olmuşlardır ki, her ikisinin artık bir arada bulunması ve uyuşması imkânsız hale gelmiştir. Filhakika demokrasi bütün vatandaşların müsavi surette tâbi oldukları bir kanunlaştırma değildir, aynı zamanda vatandaşların bağlı oldukları içtimaî muhitte kendilerine bu muhitlerin ve hayat şekillerinin ana yapısına iştirak noktaî nazarından en büyük inisiyatifin de bırakıldığı bir içtimaî nizam şeklidir. Kapitalizm ise halk yığınları için işsizlik, ekonomik kuvvetin bir kaç insanın elinde temerküzü, istihsal kuvvetlerinden kâfi derecede istifade edilememesi, demektir. Bunun neticesi ise, fikri ve iradesi makineli iş dolayısıyla tembelleşen büyük sayıda işçilerin, spesialize endüstrilerde sayıları azalan fakat nüfuzları çoğalan çeşitli direktörlerin tahaddüs etmesi demektir. Bu durumu islâh için *Laski* pratik çareler ileri sürüyor: tahsil ve terbiyenin yeni baştan tanzimi, bütün istihsal vetiresinde işçi ve direktör arasında işbirliğinin yayılması, hükûmetin ve hattâ sendikaların sanayideki rollerinin revizyonu ve iktisadî hayatın hakikî bir plânlaştırmaya tâbi tutulması.

✓ *G. Gurvitch*, *Laski*'nin teklif ettiği hal çarelerini esas itibarile kabul ediyor, fakat işaret ettiği gibi hakikî bir tehlike karşısında bulunuyoruz. Bu tehlike teknokrasidir; buna karşı realist ve radikal vasıtalarla mücadele edilmeli ve teknokrasi derin bir tahlile tâbi tutulmalıdır.

İkinci bir etüd serisi bu tahlilin çevrelerini temin ve tesbit etmektedir.

✓ *J. Fourastié*, teknik inkişaf, ekonomik randıman ve emek randımanı terimlerini tarif ediyor : Teknik inkişaf; muayyen bir istihsalin neticesinde bu istihsal faktörlerinden birine nisbetle meydana gelen değişiklik şeklinde

tarif edilebilir; emek randımanına gelince, burada üç tarif ile karşılaşırız ki *Fourastié*'ye göre en doğrusu; sabit bir emek biriminde, elde edilen mamûl miktarı ile ifade edilen teknik terakki ölçüsü, şeklinde yapılan tariftir.

J. Vernant müşahhas misallerin seçimi ile ve *H. Lefebvre* zengin felsefî görüşü ile teknikle içtimaî bünye arasındaki münasebetleri ele almışlardır.

J. Vernant'a göre teknik inkişaf otomatik olarak içtimaî bünyede değişiklikler ve mülkiyet münasebetlerinde ve binnetice beşerî münasebetlerde tahavvüller meydana getirmez, teknik inkişaf ancak şuurlu bir aksiyon semeresi olan içtimaî bünyedeki tahavvülleri mümkün kılar ve hukukî bir şekil almadıkça tesirler mahdut olur.

H. Lefebvre, yukarıdaki tenkidi bir hamle daha ileri götürerek «*illusion technologique*» i şiddetle tenkit ve reddeder. Bu hayalin bir vechesini de teknokrazi teşkil etmektedir. Bu öyle bir hayaldir ki bununla teknik faktör her sahada tecrit edilerek bütün beşerî vaziyetleri izah eden bir faktör haline getiriliyor. Halbuki sanayileşme tarihi bakımından, mücerret ve mahz teknoloji, bir ipotezden veya anahtar olmaktan kurtulup, keşiflerin sosyal şartlarını, keşfi icap ettiren sosyal sebeplerle, keşfin karşısına mâni olarak çıkan sosyal şartları incelemek, ve bu sosyal şartların beşerî münasebetlerde, yani; hayat tarzında, lisanda, kanunlaştırmada meydana getirdiği değişiklikleri tetkik etmek icap eder. Diğer bir deyişle, bizzat tekniği değil, tekniğin içinde doğduğu sosyal şartlarla, aynı tekniğin kullanılmasından sonra mevcut sosyal şartlarda meydana gelen değişiklikleri tetkik etmek icap eder.

Üçüncü bir etüd serisi teknikle münasebeti olan ideolojiler tarihini ele alıyor. Bu ideolojileri anlamak bunları kapitalist inkişaf kadrosu içinde ele almakla mümkün olabilir.

E. Mounier XIX. asırdan bugünkü cemiyete kadar *antimachinisme* diye adlandırılan bir sosyal düşüncenin teşekkülünü izah ediyor ve bu düşüncüyü mekanik âleme karşı bazı grup veya fertlerin makine kullanılması dolayısıyla maruz kaldıkları gayri müsait durumdan dolayı yapılan itirazlardan ayırdediyor. *Mounier* antimaşinizmin tarihi kaynaklarını izah ederek bunların antikitede, asillerde ve modern burjuvazide *el emeğine* istihkarla bakılması, saf hıristiyanlık düşüncesinin dejenere olması. vicdanda makine ile harbin birbirinden ayrılmaz iki vakia olarak kabul edilmesi sanayileşmenin meydana getirdiği estetik değişiklikler ve tabiatın muhafazası şeklinde tezahür ettiğini söylüyor.

Friedmann teknokratik ideolojilerin teşekkülünü izah ederek mesele- nin dayandığı tarihi temelleri de ortaya koyuyor. Bundan sonra *Burnham*'- in öncülerine işaret ediyor: *Saint-Simon*, *Cournot*, *Taylorizm*'in nazariye- cileri, *Howard Scott* grubu.

Beşeri faktörün ehemmiyetini, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik muayyeniyetleri kabul ederek teknokratik cereyanları aşan bir cereyanı da burada zikretmek icap eder. Bu izahı *Everett Hughes* yapıyor. Mensup bulunduğu *Chicago mektebi*'nin de [3] dahil olduğu «personal relations» cereyanı adı altında toplanan bir sosyolog grubu tarafından başarılan işler hakkında umumî malûmat veriyor. Amerikada yapılan çeşitli anket- lerin neticesi şu olmuştur : Her sınaî, ticarî ve hattâ akademik organizas- yon «*positions, situations, roles*» sistemi olarak kabul edilebilir. Her pozisyon onu işgal eden şahsa bir taraftan muayyen bazı işlerin idaresini, diğer taraftan da diğer pozisyonları işgal edenlere karşı muayyen imtiyaz ve vazifeleri tanımaktadır. Burada birbirinden farklı iki kıymet sistemi karşısında bulunuyoruz : *Direktoriyal bir üst yapı*, her mevki için şahsı piyasanın şartlarına müstenit kıstaslara göre tâyin eden ve işçilere mutavassıtlar yoluyla emir veren bir idare organizasyonu; işçiler arasın- daki münasebetlerin hareket ve fikirlere karşı duyulan hassasiyet derecesine göre tanzim edilen bir *alt yapı*.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, asrımızın en ciddi meselesi içtimaî hayatın her gün biraz daha mudilleşen bir teknik şebeke içinde tekevvün etmesidir. Bugün içtimaî hayatımızdan süratle uzaklaştırmak mecburiyetinde olduğumuz iki düşünce vardır : Bunlardan biri teknik aleyhtarlığı, dünyanın tamamının veya hiç olmazsa iktisaden geri kalmış memleketler adı altında topladığımız kısmının makineleşmesine karşı düşmanlık. Aktif olarak mücadele edilmesi lâzım gelen ikinci zihniyet de tekniğe ve teknokrasiye tâbi olmayı ve teknisyenlerin hâkimiyetini bir vakıa olarak görerek veya göstererek bu hâkimiyeti kabul etmeyi iddia eden zihniyettir.

Fuad Andıç

[3] Memleketimizde oldukça az tanılan *Chicago ekolü* hakkında yukarıdaki izahların aydınlanması bakımından şu kısa malûmatı vermeyi faydalı buluyoruz :

Chicago ekolü, diğer ismiyle «human ecology» adı ile anılan sosyal nazariye 1920 sonlarında *Park - Burgess - Mc Kenzie* tarafından ortaya atıldı. Sosyal meselelerin mekânda aldıkları şekiller içinde etüdünü ve bu suretle izah edilebileceğini ileri sürü- yorlardı. Bir nevi sosyal demografi de addolunabilecek bu nazariye nüfus gruplarının birbirleriyle bir mekân üzerindeki münasebetlerini bilhassa ön plâna alıyordu. Bu ekolün tipik eseri *Park* ve *Burgess* tarafından yazılan «The City» adlı kitaptır. Yine *Park* ve *Burgess* tarafından yazılan «Sosyolojiye giriş» hülâsa olarak «Sosyoloji Der- gisi» sayı 1, 1942 de intişar etmiştir.

«Problèmes monétaires contemporains». Prof. E. James'in yazdığı girişi ihtiva eden kollektif eser, Paris 1951, Armand Colin kütüphanesi, s. 179.

Meşhur Fransız şair ve münekkidi *Boileau - Despréaux* «satırlarınız için âmme sansüründen korkuyorsanız, bizzat kendi kendinize karşı şiddetli bir münekkit olunuz» der. «Revue Economique» isimli mecmua da, idare komitesi âzası Prof. *Emile James*'in sözleriyle, yukarıdaki eserin daha ilk sahifelerinde, büyük şairin bu satırlarından ilham almışa benziyor. Filhakika bu hususta aşağıdaki ikaza rastlamaktayız: «Tabiatile mecmua, okuyucunun bu eserle zamanımızın nakdî meseleleri etrafında tam bir kavrayışa varabileceğini kat'iyen iddia etmemektedir. Bu makale yazarlarının her biri, umumî bir nazariye kurmayı düşünmeksizin, bu vâsi sahanın ancak bir kısmını işlemiştir. Bununla beraber hepsinin müşterek bir kaygu ile hareket ettiği görülmektedir, ve bu sebepledir ki eserleri bir grup halinde birleştirmeye hak kazanmıştır».

Demekki *Revue Economique*'in 1950 senesi nüshalarında yayınlanan bir çok makalelerden müteşekkil ve «Bugünün para meseleleri» adını taşıyan kolektif bir eser karşısındayız.

Hiç şüphesiz bu mecmuada ayrı ayrı fasıllarla yayınlanmış bulunan muhtelif makaleler aynı rolü kolaylıkla başarabilirlerdi. Fakat diyebiliriz ki, bunları Amerikan «Reading books» ları modeline göre bir kitap içinde toplamak ve muhtelif memleketlerde tatbik edilen nakdî kalkınma gayretlerini izah etmek için bu makaleleri birbiri ardından toplu ve insicamlı bir hava içinde takdim etmek, harp sonrası devrindeki bazı para meseleleri üzerinde geniş bir görüş birliğinin elde edilmesine ve anlaşılmasına yardım etmek demektir.

Maamafih burada, «bugünün nakdî meseleleri» şeklinde biraz iddialı bulunan bir başlığı, yukarıdaki eserde olduğu veçhile geniş mânasile kullanmakta tereddüt ediyoruz, çünkü bu kitapta daha ziyade, bilhassa pratik kısımda, bütün dünya memleketlerini değil bunlardan ancak bir kısmını alâkalandıran nakdî meselelerin bahis mevzuu edildiğini görmekteyiz.

Bu kitapta bulunan değişik makaleler nazarı itibara alındığında ve bunlara umumî bir şekilde bakıldığında, bir tefekkür silsilesi dahilinde hâkim olan fikirlerin yardımı ile aşağı yukarı şöyle bir tasnife varılabileceği kanaatindeyiz:

A. — İlk önce İngiltere, Sovyet Rusya, Fransa, Batı Almanya ve Belçika gibi memleketlerde 1945 ten sonra milli paralarını sağlamlaştırmak için sarfedilen gayretlerin pratik tahlili yapılmıştır. Başka bir tâbirle burada, günün nakdî meselelerinin görünüşü bakımından eserin tatbikî kısmı bahis mevzuudur. Aşağıdaki makalelerin bu mevzudaki esas gayeleri şöylece hülâsa edilebilir:

1. — *J. L. Gouglielmi*, «İngilterenin bugünkü nakdî meseleleri» isimli tetkikinde, bugünkü İngiliz nakdî meselelerinin millî ve milletlerarası görünüşünün çok açık bir neticeye vardığını ifade etmektedir: Bu da İngiliz lirasının, bilhassa Sterlin Bloku memleketleri içinde, yayılma bakımından milletlerarası bir para karakterlerini göstermiş olmasıdır. Nitekim hattâ sterlin sahasında dahi bir taraftan İngiltere ve «Commonwealth» memleketleri arasındaki malî münasebetlerin bünyesi ve diğer taraftan milletlerarası mübadelelerin yeniden inkişafı, daha İngilterenin alacaklısı bulunan «Commonwealth» memleketlerine karşı olan borçlu durumunu tamamen ortadan kaldıracak bir dereceye gelmemiştir.

Aynı zamanda İngilterenin Avrupa Tediye Birliği mukavelesini kabul edebilmesindeki müşgüller ve birliğe dahil memleketler paralarile olan tahvil kabiliyeti bakımından İngiliz lirasının arzettiği hususî durum, İngilterenin bu sahadaki aşırı endişelerinin keskin tezahürlerinden başka bir şey değildi. Maamafih bu memleketin Tediye Birliğine iştiraki, diğer âkid memleketlere karşı herhangi bir keyfî politikanın sterlin sahası tarafından tamamen terkedilmesi demektir.

2. — *Charles Bettelheim*, «Sovyet para islahatı» isimli makalesinde, 1/10 nisbetinde yeni bir parite üzerinden yeni rublelerin eski rubleler yerine geçmesinden bahsetmektedir. Kaydî para dahil, her türlü para çeşidi bu memlekette, böyle bir deflasyonist karakter değişmesine maruz kalmakta idi.

Böylece yukarıdaki 1947 Aralık reformu sonunda, *Ch. Bettelheim'e* göre Rusyada çok iyi neticeler elde edilmişti; bunlardan en mühimleri karne usulünün kaldırılması, perakende fiyatların birbiri ardından düşüşü, müstahsiliyetin artırılması, teşebbüslerin rantabilitesinin islahı, rublenin yeniden kıymetlendirilmesi vesairenden ibaretti.

Sovyet ekonomisinin sosyalize edilmiş bulunan bünyesi gözönüne getirilirse, Rusyada tatbik edilen bu deflasyonist siyasetin, müellifin kanaatine, bu memlekette tahakkuk ettirilen para islahatı bakımından bazı muvaffakiyet tohumları taşıdığı muhakkaktır.

3. — Fransada harp sonrası devrinde millî paranın sağlamlanması için sarfedilen gayretleri ifade eden iktisadî tedbirlerin diğeri bir tatbikat şekli de bilhassa *Mérigot ve Coulbois*'nin «İkinci dünya ihtilâfından beri Fransız para meselesi» adındaki enteresan makalesinde hülâsa edilmektedir.

Boccon - Gibod'nun «Fransız Millî Bankası bilânçosunda senedlerin med ve ceziri» mevzuundaki makalesine gelince, bu etüd, 1948 ve 1949 yıllarına şamil bulunduğundan, zaman ve mekân bakımından oldukça mahdut bir sektörü alâkalandıran hususî bir araştırma manzarası gösterir.

Birinci etüd için, ilk önce Fransız frangının kıymeti bakımından 1945 ve 1948 de yapılan iki devalüasyon tecrübesinin, harp ve harp sonrası senelerini vasıflandıran enflasyon cereyanını durdurmağı hedef tuttuğunu söyleyebiliriz. Maamafih dahilî fiyatların büyük yükselişi karşısında, yukarıdaki müelliflere göre, birbirini takip eden iki devaluasyon tarafından takip edilen maksadlar Fransa dış ticareti için sadece «tam mânasile gayri muayyen bir muharrik» olmaktan ileri gidememiştir.

Bir yandan mecmu talebin mecmu arza nisbetle artması ve diğeri yandan istihsalın para değerlerinin yükselişi, enflasyon hacminin çoğalmasına hizmetten geri kalmıyorlardı. Fakat *Monet* plânile derpiş olunan ve *Blum* tecrübesile ve *Marshall* plânının çok müsait avantajlariyle tahakkuk ettirilen «otoriter fiyat düşürüşleri» rejimi ile birlikte Fransada tatbik edilen vergilendirme sisteminin müessiriyeti, enflasyonist usulün kötü tesirlerini hemen hemen azaltmıştı denilebilir.

Böylece 1949 yılına doğru yabancı dövizler sektöründe Fransız frangi durumunun iyileştiğini görüyoruz. Bu vaziyette, Fransız hükümeti için millî ve milletlerarası sahada, harp senelerinin nakdî dirijizmini azaltan prensiplerin kabulile, iyi bir para idaresinin tatbiki zarureti doğuyordu.

Nihayet *J. G. Mérigot ve P. Coulbois*, Ana Fransa ile denizaşırı ülkeler arasındaki nakdî sistemler arasında bir işbirliği meselesinin zarureti üzerinde durmuşlardı. Çünkü milletlerarası ihtilâf seneleri bu münasebetleri tamamiyle bozmuştu. Nitekim müstemleke kambiyo sistemlerinde görülen tekâmül 1948 devalüasyonundan sonra Fransız frangi ile müstemleke frankları arasındaki nisbetsizliği ortadan kaldıracaktı.

4. — Batı Almanyada tatbik edilen para reformuna gelince, *Mitzakis*'in makalesi, bize üzerinde bilhassa durulacak çok enteresan malûmat vermektedir.

20 Haziran 1948 tarihli büyük deflasyonist islâhat, üç batı mntakasının Alman markını (Deutsche Mark, D.M.), Şark markının (Ostmark on misli bir parite üzerinden, yani Doğu Almanya nakdî ünitesinin on misli şeklinde tesbit etmiş bulunuyordu. Bu para Reichsmark ile ifade olunan bütün eski alacakların umumî bir konversiyonu neticesinde deflasyonist bir zihniyetle meydana getirilmiş bulunuyordu.

Bahis mevzuu reformu tahrik eden Amerikan otoriteleri olmuştu ve «Almanyanın harp maliyesi ve malî kalkınması plâni» adını da almış bulunan ve 1946 da hazırlanmış olan Dodge plâni» Batı Almanyanın nakdî reformuna ait mevzuatı mükemmelen beslemişti. Umumî hatlarla tahminen 44 milyonluk bir nüfus için 10 milyar D.M.lık bir plâfon kabul edilmişdi; böylece daha başlangıçta herhangi bir emisyonun muhtemel artışlarını önlemek çareleri de aranmış oluyordu.

Bu şekilde Batı Almanya arazisi üzerinde böyle bir nakdî reformun tatbiki, hemen hemen denilebilir ki, memleketin iktisadî kalkınmasının «Leitmotiv» i idi. Nitekim bu tecrübe fiyat seviyesinde istikrarın muhafazasını tahakkuk ettirmiş ve bu hal bilhassa harp seneleri içinde tatbik edilen çok yaygın bir enflasyonist politikadan sonra vuku bulmuştu. Böylece istikrar peyda etmiş ve yeniden kıymetlenmiş yeni bir D. M., millî paraya olan itimadi yaratmış ve psikolojik bakımdan memlekette iş ve tasarruf zevkini tahrik etmişti.

5. — Nihayet *Léon H. Dupriez*'nin «1944 den 1949 a kadar olan Belçika para politikası» mevzuundaki makalesi ile eserin tatbiki kısmını bitirmiş olabiliriz.

Reform neticesinde tatbik edilen blokaj sistemi veya «Belçika para *ponction*'u», memleketin nakdî kalkınmasının hemen hemen esas muharriki olmuştu. Belçikada başarılan deflasyon ameliyesi nakdî tedavülün takriben % 30 unun azalmasını intaç etmişti. Nitekim, Milletlerarası Tediye Bankasının 15 inci senelik raporuna göre (Bâle 1945), 1945 reformundan evvel tedavüldeki para 164 milyar Belçika frangı civarında idi ve blokaj sisteminin tatbikinden sonra bu nakdî tedavül 57 milyar Belçika frangına kadar düşmüştü.

Maamafih nakdî sektörde görülen bu kalkınmaya rağmen Belçikada 1945 - 1949 devresinde yeni bir nakdî genişleme cereyanına rastlıyoruz. Bu enflasyonist hareket memleket arazisi üzerinde muharip kıt'aların mevcudiyetinden, Devlet hazinesinin ihtiyaçlarından ve ticarî faaliyetin artmasından ileri gelmekte idi ki, bütün bu âmiller kuvvetli bir kredi ve bilhassa milletlerarası sektörde hissedilen nakdî kredi genişlemesini tahrik etmişti.

Böylece kredi tahdidi tedbirleri bu yayılma hareketini önlemek için müdahalede bulundular ve kredi ve para hacminin kontrolü rejimini meydana getirmiş oldular. Yeni kambiyo nisbetleri kuran 1949 Eylül devalüasyon kararı, dahile doğru yönelen para akınlarını da tamamiyle ortadan kaldırdı ve memleketin iktisadî durumunu hemen hemen istikrara götürdü.

B. — Şimdi bu kolektif eseri vasıflandıran umumî fikirleri ikinci bir kısım şeklinde gözden geçirelim. Bu mevzuda yazılan makaleler, bugünkü para meseleleri bakımından, etüdün nazarî kısmını teşkil edebilir. Nitekim burada aşağıdaki fikirlere rastlamak kabildir:

1. — İktisadî biyoloji, para üzerine vergi» isimli makalesinde *Alfred Savvy* «müzminleşen kıymet kaybı» ndan veya fiyatların «sistematik yükselişi» nden bahseder ki, bu nokta bugünkü iktisadî tekâmülün ana hatlarını vasıflandırmaktadır. Müellif enflasyona esaslî mania olarak «kurbanların kayboluşu» hâdisesini, yani sabit gelirleri olan ve enflasyonun yıkıcı neticelerinden daha çok ızdırıp çeken sınıfların ortadan kaybolmasını ileri sürer. Böylece, müellife göre, nakdî piyasadaki bu karışıklıklar «sene içinde fiyatlar % 10 yükselirken, (meselâ) % 6 ile ikrazatta bulunmak avantajlı olmaz» iddiasile bir nevi tasarruftan kaçış hâdisesini meydana getirir. Maamafih para sahipleri tasarruf sahipleri gibi cereyandan kurtulamazlar, çünkü paranın istimali tahdid edilemez. Böylece ankes azalır ve enflasyon karşısında hazinenin kaybı yükselir. Müellifin kanaatine bu enflasyon bir nevi vergi, yıkıcı bir vergi mükellefiyeti, veya başka bir tabirle, bilhassa iktisadî bakımdan zayıf olan sınıflardan çok ağır bir surette alınan «para üzerine vergi» şeklinde ifade olunabilir.

2. — *Jacques Boudeville* diğer bir makalede «dış ticaret, millî gelir ve devalüasyon» isimli mevzuu, meselenin modern görünüşü bakımından çok kavrayıcı bir ifade ile ele almaktadır.

Nitekim müellif bir yandan «dış ticaret ve millî gelir arasında kambiyo istikrarı halinde mevcut olan münasebetler» mevzuunu tamamen nazarî bir şekilde göstermeğe gayret ediyor ve diğer yandan da «bugünkü milletlerarası iktisadın karakteristiğini teşkil eden kambiyo temevvüçlerinin dış ticaret ve fiyatların millî seviyesi üzerindeki neticeleri» ni izah etmeğe gayret ediyor.

İlk kısımda, *J. M. Keynes*'in general teorisinden ilham alarak *J. Boudeville* dışarıdan yapılan ithalât bakımından I/R nisbeti dahilinde «ithal meyli» nde bir azalmayı (I ithalât değişmelerini ve R millî gelirin

temevvüçlerini göstermektedir) veya diğer bir tâbirle millî gelirin ithalât seviyesine olan tesirini müşahede etmektedir.

Dışarıya yapılan satışlara gelince, müellif bilâkîs ihracatın (E) millî gelir (R) üzerine olan tesirini tetkik eder. Böylece ihracatın yükselmesi neticesinde millî gelirin artması bir nevi «ihracat çoğaltıcı» sını (Me) meydana getirir.

İkinci kısımda yazının müellifi evvelâ milletlerarası mübadelelerin bugünkü şartlarını ve ondan sonra da bir devaluasyonun millî ekonomi üzerindeki tepkilerini tetkik eder. Böylece kambiyonun dış ticaret ve fiyatların millî seviyesi üzerindeki temevvüçlerini tahlil etmeğe çalışır.

Makalede milletlerarası mübadelelerin bugünkü şartları arasında bize milletlerarası iş bölümünün durumu ve tam olmayan bir rekabetin mevcudiyeti hatırlatılmaktadır ki, bu iki mefhum da zamanımızın milletlerarası ticarî münasebetlerinin bariz karakteristiklerini teşkil etmektedir.

Kambiyo temevvüçlerinin millî fiyat seviyesi üzerindeki neticeleri bakımından ise müellif bize devaluasyonun millî ekonomi üzerindeki tepkilerinden bahsetmektedir.

Netice olarak *Jacques Boudeville* millî gelirlerin tekâmül ve büyüklük derecesinin milletlerarası ticaretin temevvüçleri ve müvazenesi üzerindeki belli başlı tesirine işaret etmekte, dünya ticaretinde hâkim olan büyük millî ekonomik kudretler karşısında kâfi bir istihsal iktidar ve piyasası meydana getirebilmek için Avrupanın bir birliğe varması zarureti üzerinde bilhassa durmaktadır.

3 — «Bugünün para meseleleri» hakkındaki üçüncü teorik mevzu olarak *J. Denziet*'nin «nakdî piyasa ve iktisadî konjonktür» adlı makalesini zikredebiliriz.

Müellif ilk önce, kaydî paralara, piyasanın faiz yüzde nisbeti üzerindeki tesirlerine ve hazinenin para piyasası üzerindeki rolü karşısında banka takas sisteminin karşılaştığı güçlüklerle işaret ederek, tahvil kabiliyeti yokluğu esasına dayanan bir rejimdeki para piyasası mekanizmasını ele almaktadır. Bu vaziyetler ekseriya deflasyonist bir rolle nihayetlenir, çünkü umumiyetle her varidat fazlası bu istikamette bir yol alır.

Faiz nisbeti ve para talebinin para piyasasındaki rolleri bakımından *J. Denziet* ilk önce XIX. cu asırdaki para mekanizması piyasasını yani altın etalonu rejimini ele almaktadır. Bu para piyasasında, para talebi neticesinde meydana gelen devamlı gerginlik üzerinde duran müellif, bugünkü para piyasamızın karakteristiği olan tahvil kabiliyetsizliği

rejimi altında bilhassa daha bariz bir şekilde tezahür eden bu küçüklüklerin ehemmiyetine hususile işaret etmek istemektedir.

4 — Nihayet nazari bir mahiyeti olan ve ayrı ayrı iki iktisadi temayül mefhumuna temas eden iki makaleye de rastlamaktayız.

André Marchal enteresan yazısında «bugünkü iktisat nazariyesine İsveçlilerin yardımı: *G. Myrdal*'ın nakdî müvazene teorisi» meselesini incelemektedir.

Albert Aftalion'un son eseri hakkında kısa bir etüd olan ikinci makalede ise, *Henri Guitton* bize «bugünkü ekonomide paranın kıymeti» mevzuundan bahsetmektedir.

Birinci makalede müellif, büyük İsveçli iktisatçıların modern iktisat ilmi anlayışındaki yüksek iştirak derecelerini belirtmeğe ve böylece *K. Wicksell*'in, Cambridge Ekolünün naşiri efkârı ve bugünkü iktisadi düşünüşün başlıca mümessili olan *J. M. Keynes* üzerindeki tesirlerini hatırlatmağa çalışmaktadır. Filhakika *Wicksell*'in iktisadi muvazene ve faizin mahiyeti hakkındaki fikirlerinin *Keynes*'in «faiz, istihdam ve para hakkındaki general teori» isimli eserindeki düşünüş tarzına büyük tesiri olduğu muhakkaktır.

G. Myrdal'e gelince, Prof. *André Marchal* bu müellifin bilhassa para nazariyesi ve umumiyetle iktisat teorisi üzerindeki müsbet tesiri üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda *G. Myrdal*'in, tasarrufun yatırım ile olan münasebetleri hakkındaki görüşü de, kendisini, bu iki mefhum arasında kat'i bir müsavilik kabul eden *J. M. Keynes*'in görüşünden tamamilen uzaklaştırmaktadır.

Henri Guitton'un yazdığı «Bugünkü ekonomide paranın kıymeti» isimli ikinci makalede ise, müellif Prof. *A. Aftalion*'un aynı ismi taşıyan iki cildlik eserinden bahsetmektedir. Birinci cilt «para, fiyat ve kambiyo» (Sirey 1950), ikinci cilt «para ve güdümlü ekonomi» (Sirey 1948) dir. *Henri Guitton* makalesinde, Prof. *A. Aftalion*'un paranın kıymeti mevzuundaki psikolojik nazariyenin esaslarını vazedenden bu iki cilddeki temel fikirleri izah etmektedir.

Böylece «Bugünkü para meseleleri» isimli eserin umumî hatlarını çizmiş oluyoruz. Etüdün heyeti umumiyesi üzerinde umumî bir mütalâa dermeyan etmek icap ederse diyebiliriz ki, muhtelif para reformları

tatbikatı hakkındaki makalelerden çıkan netice bugünün para meseleleri bakımından tecrübe itibarile oldukça zengin bir mahiyet arz etmektedir.

Aynı şekilde nazari kısım için de, etüdde ele alınan meselelerin bugünkü para teorisi telâkkisi bakımından faydeli bir karakter taşıdığı söylenebilir.

O halde eserden çıkarabileceğimiz esas fikir şu şekilde hülâsa edilebilir: Zamanımızın tahvil kabiliyetsizliği rejimi üzerinde kurulmuş bir para ekonomisinin nazariye ve tatbikatı, klâsik mânada bir altın etalon sistemine dayanan mutlak bir tahvil kabiliyeti rejimine dönmenin arzettiği müşkülâtı etrafı göstermektedir. Filhakika bugün, *Bretton Woods* rejimine göre altının tam bir nakdi kıymet ölçüsü olarak kabul edilmesine, Para Fonu prensibinin kıymetli madeni milletlerarası kıymet etalonunun temel ünitesi olarak ileri sürmesine rağmen, bugün tatbikatta altınsız bir altın etalon rejiminin mevcut olduğunu görmekteyiz, çünkü sarı maden bin seneden eski olan kıymet ölçüsü vasfını yine bugün muhafaza etmekle beraber, dünyanın hemen hemen bütün memleketlerinde eksikliği hissedilmekte ve bu madene çok miktarda malik olma imtiyazı hemen hemen sadece dünyanın yegâne altın iddiyharcısı olan Amerika Birleşik Devletlerinin elinde bulunmaktadır.

Bir yandan *Bretton Woods* rejimi, diğer yandan da Amerika Birleşik Devletlerinin para politikası, altının bütün dünyadaki bu tek taraflı dağılışı, tam müsavi olmasa bile, hiç olmazsa tatminkâr bir şekilde, düzenliyecek bir duruma varabilecek midir? Bunu tayin edecek istikbaldir. Tetkik mevzuumuz olan kolektif eserde de belirtildiği veçhile, tam bir altın etalon rejimine dönmek şimdilik şüphesiz daha tahakkuku ümit edilen bir gaye olarak belirmektedir. Lâtin ata sözü «nihil solidum, nisi solum: temeli olmadan hiç bir şey sağlam değildir» belki de para istikrarı bakımından bir kere daha tahakkuk edecektir. Fakat Prof. *Emile James*'in de eserin giriş kısmında belirttiği veçhile, kitabın tetkiki ile varılan neticeler bu ihtimalin bilâkis aksini iddiâ edecek mahiyettedir.

Doçent Dr. Süleyman Barda

ALINAN KİTAPLAR

- F. Sabri Ülgener**: İktisadî inhitat tarihimizin ahlâk ve zihniyet meseleleri. -- İstanbul (İktisat Fakültesi) 1951. — Sah. 212. — Fl.: 3,32 T. L.
- F. Sabri Ülgener**: Tarihte darlık buhranları. — İstanbul (İktisat Fakültesi) 1951. — Sah. 95. — Fl.: 1,52 T. L.
- L. H. J. Crijs**: Retributies en het recht op de mijnen in Nederland. — S'Gravenhage (Uitgeverij Excelsior) 1951. — Sah. 173.
- A. H. Hansen**: Business cycles and national income. — New York (Norton u. Co.) 1951. — Sah. 639. — Fl.: 6,75 \$.
- J. Boulois**: Essai sur la politique des subventions administratives. — Paris (A. Colin) 1951. — Sah. 334. — Fl.: 800 Fr. fr.
- J. P. Martin**: Les finances de guerre du Canada. — Paris (A. Colin) 1951. — Sah. 212. — Fl. 600 Fr. fr.
- R. Lenz**: Les conventions suisses de double imposition. — Tez, Cenevre No: 478. — Lausanne (imprimerie Jaunin) 1951. — Sah. 282.
- J. F. Beglinger**: Les conditions de la paix. — Lausanne (F. Rouge) 1951. — Sah. 264.
- E. Schneider**: Wirtschaftlichkeitsrechnung. — Hand - und Lehrbücher aus dem Gebiet der Sozialwissenschaften, herausg. von E. Salin und A. Spiethoff. — Bern (A. Francke) und Tübingen (Mohr - Siebeck) 1951. — Sah. VIII, 156. — Fl.: 10,80 D. M.
- Hans - Joachim Rüstow**: Theorie der Vollbeschaeftigung in der freien Marktwirtschaft. — Tübingen (Mohr - Siebeck), 1951. — Sah. V, 329. — Fl. 15,60 D. M.
- E. Kellenberger**: Volkswirtschaftliche Irrtümer und Fehlgriffe, 1. Band: Sparen, Krisen und Vollbeschaeftigung. — Bern (A. Francke) 1951. — Sah. 272. — Fl: 14,50 Is. fr.
- G. Schmölders**: Allgemeine Steuerlehre. — Wien - Stuttgart (Humboldt Verlag) 1951. — Sah. 171.
- F. Neumark - H. Sauer mann**: Beitræge zur Geld - und Finanztheorie. (Festgabe für W. Gerloff.). — Tübingen (Mohr - Siebeck) 1951. — Sah. 145. — Fl.: 15,75 D. M:
- J. Bonner**: Strukturwandlungen und Nachkriegsprobleme der Wirtschaft Österreichs — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 64. — Fl.: 3 D. M.
- G. Pfeiffer**: Strukturwandlungen und Nachkriegsprobleme der Wirtschaft der Niederlande. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 87. — Fl.: 4,50 D. M.
- W. von Arnim**: Die Landwirtschaft Dänemarks als Beispiel intensiver Betriebsgestaltung. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1951. — Sah. 107. — Fl.: 8.- D. M.
- H. J. Otto**: Strukturwandlungen und Nachkriegsproblemê der Wirtschaft Italiens. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1951. — Sah. 106. — Fl.: 7,50 D. M.
- I. Stelling**: Die Sozialisierung des Kohlêbergbaus in Grossbritannien. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 71. — Fl.: 3,50 D. M.
- H. Heeckt**: Strukturwandlungen und Nachkriegsprobleme der Wirtschaft Norwegens. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 43. — Fl.: 20,5 D. M.
- W. von Arnim**: Strukturwandlungen und Nachkriegsprobleme der Wirtschaft Dänemarks. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 65. — Fl.: 3,50 D. M.
- H. Wander**: Strukturwandlungen und Nachkriegsprobleme der Wirtschaft Islands. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 41. — Fl.: 2.- D. M.
- H. H. Herlemann**: Die Versorgung der westdeutschen Landwirtschaft mit Minerâldünger. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1950. — Sah. 74. — Fl.: 4.- D. M.
- K. Albrecht**: Probleme und Methoden der wirtschaftlicher. Integration. — Kiel (Weltwirtschaftsinstitut) 1951. — Sah. 25.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İKTİSAT FAKÜLTESİ
MECMUASI

REVUE
DE LA FACULTE DES SCIENCES ÉCONOMIQUES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

YAZI İŞLERİ BÜYÜK

Comité de Rédaction

Genel Yayın Kurulu Başkanı

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sabit TILGECİ

Prof. (Emekli) İsmail AKGÜN

No: 1-2	İSMAIL AKGÜN MATBAASI İSTANBUL - 1953	12. no. Cilt
---------	--	--------------

İÇİNDEKİLER

ETÜDLER :

	<i>Sahife</i>
Barda, S. : Dünyanın büyük borsa merkezleri	41
Bursal, N. : Malî bakımdan gelir mefhumu	18
× Dertilis, P. B. : Yunanistan ve Marshall Plânı	72
Laufenburger, H. : Modern tek bütçe telâkkisi	3
Rouquet la Garrigue, V. : İktisat nazariyelerinin meydana gelmesinde tarihin rolü	87
Weddigen, W. : Sosyal siyasetin vazifeleri	79

TÜRKİYE EKONOMİSİ :

Bilkur, Şefik : Türkiyede millî gelir tetkikleri ve tahminlerin islahına dair yeni tedbirler	101
Feyzioğlu, B. N. : Muhtelif memleketlerde bütçe kontrolünü ifa eden organların mukayesesi	120
Heske, F. : Türkiyede orman dâvası	148
Suvla, R. Ş. : Türkiyenin tediye muvazenesile alâkalı meseleler ...	189

BİBLİYOGRAFYA :

Andıç, F. : Industrialisation et technocratie (Kolektif eser)	212
Andıç, S. : Millî ve beynelmîlî tam istihdam tedbirleri (Birleşmiş Milletler)	207
Barda, S. : Problèmes monétaires contemporains (Kolektif eser)	217
Hatiboğlu, Z. : Toward a dynamic economics (Harrod, R. F.) ...	200
Neumark, F. : Die Grundlagen der Nationalökonomie (Eucken, W.)	195
Neumark, F. : Das Budget II (Heinig, K.)	196
Okyar, O. : A survey of contemporary economics (Kolektif eser)	198
ALINAN KİTAPLAR	225